

8 Misunnelse

For barnets positive utvikling er det viktig at det opplever flere gode enn dårlige erfaringer. Negative erfaringer fra foreldresiden, for eksempel paranoid-schizoid adferd, har en stor innflytelse på barnets utvikling. Denne prosessen avhenger av ytre og indre faktorer.

Ytre Faktorer

Når moren gir avkall på sin morsrolle. Dette avkallet kan også begrunnes fysisk eller psykisk. Dette fører til traumer hos barnet i forhold til forhindring av dets grunnbehov.

Indre faktorer

De indre faktorene kann ses på som barnets grunnbehov og det avhenger om disse fremstår som positive for barnet eller ikke. For dette spiller også utgangspunktet for de genetiske betingelsene en like stor rolle.

Melanie K, (2002) nevner en slik faktor tidlig minsunnelse, som fra fødselen av er virksom og har innflytelse på barnets første erfaringer.

Psykoanalysen har allerede jobbet lenge med dette temaet. Misunnelse fremstilles som den viktigste følelsen. Særlig Freud har gitt mye oppmerksomhet til kvinnens penismisunnelse. Også hvilken betydning andre former for misunnelse har, mannens potensminsunnelse, mannens misunnelse på posisjon, og besittelse av kvinner, misunnelse kvinner i mellom osv.

Forskjell på misunnelse og sjalusi

Misunnelse blir ofte forvekslet med sjalusi. Omvendt er mer sjeldent. Klein viser i sin bok Misunnelse og takknemmelighet, en forskjell mellom misunnelse og sjalusi: misunnelse klassifiserer hun som en tidlig følelse og viser at det er en av de mest primitive og grunnleggende følelser, og må adskilles fra sjalusi og grådighet

Sjalusi er basert på kjærlighet. Man vil eie det elskede objektet (mor-bryst-barn) og sette til siden rivalene, for eksempel søskenrivalitet. I forbindelse med sjalusi forekommer alltid et trekantforhold. Denne situasjonen er umulig å forstå i forbindelse med et spedbarns tidlige fase. Misunnelse derimot avhenger av et todelt forhold hvor en tredje part ikke er nødvendig: Barnets uoppfylte behov i objektforholdet til moren (barn-mor-bryst-objekt / det er objektforholdet mellom mor og barn) Misunnelse er et forhold til et helt objekt.

Sagt med andre ord, mens barnet får sin kjærlighet og næring fra livets kilde - morsbrystet, og det dukker opp et søsken i nærheten av denne kilden, så oppstår sjalusi og rivalitet.

Grådighet

En streben etter å eie alt som kan hentes ut fra objektet uten å ta hensyn til følgene.

Misunnelse

Til forskjell fra til grådighet har misunnelse som mål å beholde hele objektet for seg selv. Derved kan hele objektet ødelegges. Hvis dette ikke er mulig vil man ødelegge det gode ved objektet.

Denne ødeleggelsen gjør den gode kilden om til noe ondt som barnet er avhengig av. Misunnelse har så sterke libidinøse tendenser. Barnet er avhengig av kjærlighet fra moren. For barnet er morsbrystet objektet. I dette objektforholdet der barnets grunnbehov nektes oppstår traumer. Ved gjentakelse av denne avvisning vil barnet rive og ødelegge objektet. Det fortelles ofte at barnet

biter i brystvortene mens det dier.

Vi vet at tennene symboliserer makt, styrke og kraft. Når barnet besitter dette vil det nå være uavhengig av moren og beholde kilden for seg selv. Og slik gjennom den nye makten som det nå er i besittelse av, rive til seg morsbrystet/livets kilde og ødelegge eieren av det. Sånn oppstår misunnelse.

Når barnet blir bevisst om brystet som livets kilde og har gode erfaringer med det, styrkes misunnelsen. Den virkelige tilfredsstillelse som barnet opplever ved brystet gir det følelsen av å være kilden til all kroppslig og sjelelig behag. En uutømmelig kilde med næring, varme, kjærighet forståelse og kunnskap

Denne tilfredsstillelsens erfaring øker dets kjærighet og krav om å eie brystet og bevare og beskytte det. Men det får også ønsket om selv å være en slik fullkommenhet som kilden. Misunnelse og grådighet kan forene seg og det oppstår ønske om å tømme ut hele objektet.

Så lenge den opptatte næringen oppleves som en del av brystet er det i seg selv et mål for misunnelige angrep som så retter seg mot det indre objektet. Når barnet har fornemmet at hans indre er fullt med angstfølelser og med det onde, da er brystet derimot kilden til alt godt og det vil da fylt opp med misunnelse ødelegge brystet og projisere det onde og skadelige deler av det selv over i brystet. Med framskreden utvikling blir disse angrepene utvidet til mors kropp og hennes barn og til forholdet mellom foreldrene.

Misunnelsen på foreldrenes forhold spiller i tilfelle av en patologisk utvikling av ødipuskomplekset en tydelig rolle som ekte sjalusifølelse

Den tidlige misunnelsen

Hvis den tidlige misunnelsen hos barnet er meget intens, påvirker det forstyrrende den normale virksomheten i retning mot schizofren mekanisme. Spaltingen i et idealt og et forfølgende objekt kann ikke opprettholdes fordi idealobjektet vekker misunnelse og blir derfor

angrepet og ruinert. Det fører til en blanding av gode og dårlig innflytelser som så virker inn på spaltingen.

Introjeksjonen (motsetning til projeksjon, beskriver indre prosesser) av et idealobjekt blir sterkt svekket og jegutviklingen blir forstyrret. Sterke følelser av misunnelse fører til fortvilelse. Et idealobjekt er ikke å finne og dermed er det ikke lenger håp om kjærighet eller hjelp, uansett fra hvilken side. Det ødelagte objektet er en kilde av endeløse forfølgelser og senere anger. Samtidig mister jeget gjennom fravær av en god introjeksjon evnen til å vokse og assimilere. Det oppstår det inntrykket at mellom ham og objektet er det et forferdelig gap. Slik slutter seg en djevlsk krets: Misunnelsen forhindrer en god introjeksjon og det igjen sprer misunnelsen. En sterk ubevisst misunnelse er ofte roten til negative terapeutiske reaksjoner og endeløse behandlinger, Kernberg, (2000) særlig ved personlighetsforstyrrelser, og blir synlig ved borderline-personlighetsforstyrrelse.

Et eksempel

Pasienten viste en sterk negativ terapeutisk reaksjon. For pasienten var terapeuten en fremgangsrik og potens far. Hans hat mot denne figuren var så sterk at analysen stadig ble ødelagt. Ved første blick så det ut som en ødipal rivalisering ovenfor faren, men kjærigheten til kvinner manglet. Kvinnen ble kun begjært som farens eiendom. Hennes egen vilje så han på som verdiløs. Hvis hun kunne tilhøre ham behandlet han henne, i sitt sinn, å ville ødelegge henne, slik alt annet som faren var i besittelse av. Det var ikke mulig for ham å introjisere den faderlige potensen og identifisere seg med den.

I. Drøm

I det første året av analysen hadde pasienten en drøm. Han hadde lagt verktøy i sin lille bil i bagasjerom. Verktøyet tilhørte terapeuten bil som var større. Når han var fremme ved målet var verktøyet ødelagt.

Drømmetydning

Drømmen symboliserte hans homoseksualitet og viser at han ønsket kjønnslig omgang med faren, men hans hat mot penisen var så stor at han ødela den. På samme måte viste denne drømmen at tolkningen som ville gjøre ham godt ble revet i stykker og ville gjøre ham urolig.

Snart viste analysen at det forekom misunnelige angrep på foreldrenes forhold som bragte han dit hen at han ville angripe og ødelegge ethvert forhold mellom to mennesker. Etter hvert i analysen viste det seg også en moderlig overføring fulgt av fortvilet misunnelse ovenfor morsfiguren. Han var også ute av stand til å spise i nærvær med andre mennesker, særlig mat som hans kone tilberedte for ham. Han hadde den vrangforestilling at hans kone forgiftet maten, at den var fordervet.

Når konen sa noe mens han spiste, fikk han med en gang magesmerter. Følgen var innlærings-, tanke-, arbeid-, og ernæringsproblemer. De intellektuelle vanskelighetene var særlig vanskelig for ham fordi han på grunn av sin misunnelige karakter var meget ærgjerrig. Når pasienten etter forbedring av sin tilstand og mange år med analyse skulle legge frem en vitenskapelig undersøkelse førte det til krise. Han håpet på den ene siden at hans resultater skulle slå ut avdelingssjefen og gjøre ham misunnelig, på den andre siden hadde han angst for å latterliggjøre seg selv. På den ene siden så han en stor fremgang i å vise at han var bedre enn ham. På den andre siden fremstilte han en katastrofe for å vise ham hvordan terapeuten hadde skadet ham.

Han var allerede klar over at han uten terapeutens hjelp ikke ville være i stand til å gjennomføre sitt arbeid og prøvde å plassere terapeuten på et podium. Terapeuten prøvde å gjøre det klart for ham at han ikke hadde innflytelse på hvordan saken forløp. Pasienten fryktet at uansett hvordan det ville gå så ville han bli gal. Hvis det ville gå bra ville han få storhetsvanvidd, og hvis ikke ville depression og forfølgelsevanvidd følge ham med selvmord til følge

II. Drøm

Han gikk hånd i hånd med en dinosaur gjennom London. Byen var helt tom. Dinosauren var sulten og grådig og pasienten foret den med brødbiter som han hentet ut av vesken i angst for at

dinosauren ville spise ham opp hvis han ikke lenger foret den. Pasienten mente at dinosauren var en kroppsliggjøring av hans egen grenseløse forfengeligheit og han måtte fore forfengeligheten ellers ville den spise ham.

Drømmetydning

Ut av drømmen kom det også frem at pasienten trodde han ble kvalt av ensomhet, samvittighetsnag, skyldfølelse og forfølgelsesanger. Så snart han prøvde å berolige sine misunnelige lyster, ble misunnelsen større fordi mannen var ulykkelig.

Sterk misunnelse mobiliserer motstandsmekanismer. På den ene siden fordervelse eller verdinedsetting som ikke ødelegger objektet fullstendig. Jeget kan også gripe tak i en sterk idealisering og prøve å bevare idealobjekt er. Alle disse motstandmekanismene bringer med seg en lammelse av jeget.

Ved denne pasienten kom dette tydelig for dagen. Det viste seg at dinosauren også representerte terapeuten, der vil si den farsfiguren i hans indre. Når pasienten trodde han hadde fremgang trodde han at han fylte sitt objekt med voldsom misunnelse. Overjeget fremsto som misunnelig og fordervet som ville angripe alt arbeidet hans, hans ytelse og alt det gode han var i besittelse av.

Pasienten forsøkte å beskytte seg gjennom spaltings og idealiseringsforsøk. Det dukket stadig opp et idealisert objekt som han introjiserte og delvis identifiserte seg med. Denne rytmen forandret seg fort. Idealisering er alltid knyttet til vesentlige betingelser. Idealobjekt måtte ikke kun ses på som egen eiendom men også egen skapelse. Han trengte et ytre objekt som fullstendig og uavbrutt kunne tilfredsstillte ham. Var disse betingelsene oppfylt kunne han gi seg hen til fantasien om at han var næringskilden og han kunne fornekte og forakte det ytre objektet fullstendig.

Den minste fornektelse gjorde ham allikevel klar over at mors bryst og ikke ham selv var livets og næringens kilde. Det førte til angrep på terapeuten . Den ene gangen blir han demonisert, den

andre gangen stilt på podiet. Han trenger ham som idealprosjekt. Pasienten identifiserte seg med terapeuten og følte seg på den ene siden storartet, på den andre siden også depressiv.

Et annet eksempel

Det handler her om en lykkelig gift, yrkesaktiv kvinne i midten av sitt liv. Hun gikk fullstendig inn i sitt arbeid, var fremgangsrik, men hadde stadig depresjoner og arbeidshemninger, fremfor alt i forbindelse med skapende arbeid. Hun viste tydelige misunnelse tegn. Hun hadde lett for å lære. Hun viste ingen tegn til negative terapeutiske reaksjoner. Misunnelse ovenfor moren fantes ikke. Misunnelse forekom ved trekant situasjoner. Det forekom voldsomme rivalitetsfølelser ovenfor lillesøsteren fordi hun trodde at lillesøsteren var foreldrenes foretrukne. Især var hun rival i forhold til farens kjærlighet. Når søsteren døde som 4-åring var hun full av skyldfølelsen og deprimert. Et annet aspekt i analysen var penis misunnelse. Pasienten konkurrerte med faren og den eldre broren om morens kjærlighet. Det dannet seg et latent homoseksuelt mønster. Det var sjeldent at moren dukket opp i analysen.

Pasienten var fullt ut i stand til å arbeide fordi hun med full interesse gikk opp i sitt arbeid, men så fort hun ble bevisst om sine egne ærgjerrige mål oppsto arbeidshemninger. Først på et noe senere tidspunkt i analysen dukket misunnelsen frem. Det gikk trinnvis i retning mot vrangforestillinger. Hun trodde fremfor alt at mannlige kolleger arbeidet mot henne, at hennes bror prøvde å bestille tid hos terapeuten bak hennes rygg, at hennes mann utro og så videre. Hun visste at det var hennes egne fantasier, men bekymret seg på grunn av rivalisering ovenfor menn og hadde angst for deres hevn, derfor ville hun yte godtgjørelse ovenfor dem. Etterhvert forsvant vrangforestillingene.

Hennes fantasier

En dag fikk hun en vorte på hodet. I begynnelsen tok hun det ikke på alvor. Først gjennom fantasier viste det seg at hun mente at hun hadde fått vorte i hjernen som hun mange ganger assosierte med en voksende penis som befant seg i hennes hode.

En stund senere var hun i et selskap med sin mann. Fra selskapet tok hun med seg ballonger til sine barn. Det assosierte hun med sine egne barndomsminner, i det hennes egne foreldre ga henne luftballonger som de hadde tatt med seg fra et selskap.

I selskapet som hun hadde besøkt med sin mann var også en eldre kvinne som led a nervøst hårtap, hun het Maria.

Pasienten forteller om en drøm

Hun hadde en vekst på hodet, angivelig som følge av en hudsykdom det så svært frastøtende ut. Det kunne også ha vært en kreftsvulst. Selv om Patienten i drømmen ikke var urolig over det, syns hun det var frastøtende. Hun mente denne veksten satt ved siden av vorten. Drømmen gjorde Patienten overrasket og urolig.

Drømmetydning

Hun assosierte den frastøtende veksten på hodet med Joans hårtap. Ofte snakket hun seg bort og brukte navnet Martha istedet for Maria. Martha var motsetningen til Maria, en pen ung kvinne som for kort tid siden hadde fått et barn. Hun husket hvor misunnelig hun var på søsterens vakre hår og i Martha så hun den lille søsteren.

Mot slutten ev en time falt det pasienten inn at hennes hudsykdom var brennkopper og at misunnelse var likt brennkopper eller kreft, og at den hadde gjennomtrengt alle forhold og virksomhet. Langsomt ble det klart for henne at hun var misunnelig på alt. Hun ønsket seg at søsteren ble fjernet. Hennes første gjenstand for misunnelse var moren som i hennes assosiasjoner ble representert som Joan.

Det hun selv var i besittelse av, ekteskap, barn, det kunne hun gjengjelde gjennom skyldfølelse. Hun opplevde seg selv som grådig og var seg selv skyldbevisst fremfor alt i det hun erkjente at hun brukte sine begavelser for å fremkalle misunnelse. Slik hun tidligere hadde projisert på søsteren. I virkeligheten var vorten i hennes hjerne misunnelsen som innskrenket hele hennes skapende virksomhet. Få dager etter analysen av drømmen, tørket vorten fullstendig inn og falt

av. Personlighet kan når misunnelse spaltes ut riktignok utvikles, men under en betraktelig innskrenkning.

Den utsondrede misunnelsen er en stadig trussel om at den psykotiske delen kan bryte igjennom. Ved normal utvikling blir misunnelsen sterkere integrert. Tilfredshet som oppleves i brystet fremkaller samtidig beundring, kjærlighet, takknemmelighet og misunnelse.

Så snart jeget begynner å integrere, kommer følelsene i konflikt med hverandre. Når misunnelsen ikke er overveldende sterk, seirer takknemligheten. Misunnelsen ovenfor primærobjektet forblir selv om den er avsvakket. Til dels blir den forskjøvet over til rivalen og blander seg med sjalusi som gjelder for den rivaliserende. Ved en patologisk utvikling virker den tidlige misunnelsen avgjørende på forløpet på den paranoid-schizoide tilstanden hvor den bidrar til psykopatologi.

Literatur

- Andrawis A, (2018): Determinanten des Entscheidungsverhaltens von Verdrängung Heilung Glaube, zur Bedeutung der Aufdeckung früher kindlicher Verdrängungen durch Psychoanalyse und im Zusammenhang mit christlicher Glaubenshaltung
- Freud A, (2006): Das Ich und die Abwehrmechanismen, Fischer Verlag.
- Freud S, (2006): Hemmung, Symptom und Angst, Fischer Verlag.
- Freud S, (1984 S. 306), **Psychoanalyse**, Ausgewählte Schriften Taschenbuch Verlag, Reclam
- Freud S, (2007): Studienausgabe Schriften zur Behandlungstechnik, Fischer Verlag.
- Hardt J, (2013): Methode und Techniken der Psychoanalyse. Versuche zur Praxis, Psychosozial-Verlag
- Mentzos S, (2010): Neurotische Konfliktverarbeitung. Einführung in die psychoanalytische Neurosenlehre unter Berücksichtigung neuer Perspektiven, Fischer Verlag.
- Mertens W, (2004): Einführung in die Psychoanalytische Therapie, Band II. Verlag Kohlhammer.